

סנהדרין דף צ"א

ווי לרשעים שאומרים שהמתים לא יחיו
ואמר מין אחד לרבי אמי, אמרתם שהמתים יחיו הרי הם עפר, האם עפר יכול לחיות? אמר לו רבי אמי, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו, בנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר, והלכו ובנו אותם. לימים נפלו, אמר להם המלך, חזרו ובנו אותם במקום שיש עפר ומים, אמרו לו שאינם יכולים. כעס עליהם ואמר, אם בניתם במקום שאין מים ועפר, ודאי שתוכלו במקום שיש מים ועפר⁴¹⁹!. ואם אין אתה מאמין, צא לבקעה וראה עכבר שהיום הוא חציו בשר וחציו אדמה, ולמחר השריץ ונעשה כלו בשר. עלה להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחד, ולמחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות⁴²⁰. אותו מין אמר לגביהא בן פסיסא, ווי לכם רשעים שאתם אומרים שהמתים יחיו, אם החיים מתים, האם המתים חיים?! אמר לו גביהא בן פסיסא ווי לכם רשעים שאתם אומרים שהמתים לא יחיו, אם אלו שלא היו מעולם נוצרים ונולדים וחיים, אלו שהיו חיים לא כל שכין?! אמר לו אותו המין, אתה קורא לי רשע?, אם אעמוד אבעוט כך ואיישר את עקמומיתך. אמר גביהא בן פסיסא, אם תעשה זאת, תקרא רופא אומן ותטול שכר רב.

גביהא בן פסיסא ניצח את בני כנען מצרים וישמעאל
רוצים ליטול חלק ביהודה ובירושלים. שבני אפריקא באו לדון עם ישראל לפני אלכסנדר מוקדון. אמרו לו: ארץ כנען היא שלנו, שהרי כתוב: "זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבולתיה", וכנען היה אבינו. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים, תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם. אם ינצחוני אמרו נצחתם הדיוט שבנו, ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם. והלך ואמר להם, אף אני לא אביא לכם ראייה אלא ממה שנאמר בתורה: "אָרוּר כָּנְעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו", עבד שקנה נכסים למי שייכים העבד והנכסים?, ועוד הרי כמה שנים שלא עבדתונו. אמר להם המלך אלכסנדר שיחזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים. בדקו ולא מצאו תשובה וברחו, והניחו את שדותיהם זרועות, וכרמיהן נטועים, ואותה שנה היתה שביעית.

ופעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדר מוקדון, ואמרו לו כתוב בתורה: "וְהָיָה יוֹם הַיָּצִיט וְיִשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם"

419 והקדוש ברוך הוא יוצר את האדם מטפה קטנה שאין בה ממש, וכל שכן שיכול לבראתו מן העפר, או מפני שהקב"ה יצר את כל העולם מתוהו. רש"י.

420 חלזון היא תולעת שיוצא מן הים אחד לשבעים שנה וצובעים בדמו תכלת, ולכתחלה אינו נראה בכל החר אלא חלזון אחד. ולמחר כשהגשמים יורדים מתמלא כולו חלזונות. ונראה למורי שביצי חלזון משריצים כולם, ומכאן שיש בידו לחיות לפי שעה. רש"י.

421 במגלת תענית מונים את כל אותם ימים שנעשה בהן נסים לישראל וקבעום יום טוב. ולכן אמרו כאן בעשרים וארבעה בניסן, לומר שהוא יום טוב ואסור בהספד משום הנס הזה. רש"י.

תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו. וגביהא בן פסיסא אמר לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדר. והלך ואמר להם כתוב בתורה: "ומושב פני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" תנו לנו שכר עבודה של שלשים ריבוא ששיעבדתם במצרים ארבע מאות שלשים שנה שנה. ואמר להן אלכסנדר מוקדון החזירו לו תשובה! ולא מצאו תשובה והניחו שדותיהם זרועות, וכרמיהם נטועים וברחו, ואותה שנה שביעית היתה.

ופעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדר מוקדון. אמרו לו, כתוב בתורה: "ואלה תלדות ישמעאל בן אברהם" וכתוב "ואלה תלדות יצחק בן אברהם", וארץ כנען היא שלנו ושלכם. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים, תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם. נתנו לו רשות, וכשדן עמהם אמר אף אני אביא ראיה מהכתוב: "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם". אב שנתן לבניו כתבים שלא יטול אחד בחלק חבירו⁴²², כלום יש לזה על זה כלום? ואמר רבי ירמיה בר אבא, המתנה שאברהם נתן לבני הפילגשים היא שם טומאה, כשוף ומעשה שדים.

הקב"ה מרכיב גוף ונשמה ודן אותם אמר אנטונינוס לרבי, הגוף והנשמה יכולים לפטור עצמן מן הדין. הגוף אומר הנשמה חטאה, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר. והנשמה אומרת שהגוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. אמר לו רבי אמשול לך משל. מלך בשר ודם היה לו פרדס שהיו בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. ואמר החיגר לסומא אני רואה בפרדס בכורות נאות בא והרכיבני ונביאם, והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס ושאלם היכן הבכורות? החיגר אמר האם יש לי רגלים להלך?, והסומא אמר האם יש לי עינים לראות?. הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה הבאה מהשמים וזורקה בגוף שבא מהארץ, ודן אותם כאחד, שנאמר: "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו".

השמש שוקעת במערב מפני פועלים אמר אנטונינוס לרבי, מפני מה החמה יוצאה במזרח ועוברי דרכים ושוקעת במערב? אמר לו, גם אם היה להיפך היית אומר לי כך!. אמר לו אנטונינוס, שאלתי מפני היא לא תשובב את כל העולם עד שתחזור למקום זריחתה למזרח ותשקע, שנוהג העולם הוא שממקום שיצא שם נכנס? אמר לו רבי, כדי ליתן שלום לקונה. להשתחוות לקדוש ברוך הוא שבראה, שהשכינה במערב. כמו שנאמר בספר נחמיה: "וצבא השמים לך משתחוים". אמר לו אנטונינוס, שהשמש תבוא עד חצי הרקיע, ותתן שלום ותשקע? אמר לו רבי,

422 כמו שאברהם עשה לישמעאל, שלא יטול במה שנתן ליצחק. רש"י.

שהשמש שוקעת במערב ולא בחצי הרקיע משום פועלים ומשום עוברי דרכים. שאילו היה מחשיך פתאום כשחמה באמצע הרקיע והיא מאירה ביותר יהיו סבורים שיש עדיין שהות ביום. והפועלים היו שוהים במלאכתן עד חשיכה. וכן עוברי דרכים לא יהיו יודעים מתי לבקש בית לינה.

נשמה ניתנה משעת פקידה שאל אנטונינוס את רבי, מתי הנשמה ניתנת באדם, משעת פקידה⁴²³ או משעת יצירה⁴²⁴? אמר לו רבי משעת יצירה. ואנטונינוס אמר לו, האם חתיכה של בשר יכולה להתקיים אפילו שלשה ימים בלא מלח בלא להסריח? ואילו הנשמה לא היתה נתונה עד שעת יצירה כיצד הטיפה לא מסריחה במעיה של האשה ומולידה?! אלא הנשמה ניתנת בעובר משעת פקידה. ואמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס והמקרא באיוב "וּפְקַדְתָּךְ שְׁמֶרְהָ רוּחִי" מסייעו. ועוד שאל אנטונינוס את רבי, האם יצר הרע שולט באדם משעת יצירה, או משעה שיוצא ממעי אמו? אמר לו רבי משעת יצירה. אמר לו, אם כן הוא בועט במעי אמו ויוצאו, אלא יצר הרע ניתן באדם משעת יציאה. ואמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס, והמקרא "לְפֶתַח חֲטָאת רֵבִיץ" מסייעו.

עומדים במום ומתרפאים, ואלו ריש לקיש הקשה, שבפסוק אחד נאמר: "הֲנִי שִׁיחִי שׁוֹב אִינָם מֵתִים מִבֵּיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְכוּ' עוֹר וּפְסָח הָרָה וְיִלְדֵת וְכוּ'" משמע שבתחיית המתים יקומו כפי שהיו. ובישעיהו נאמר: "אִזְּ יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסַח וְתָרֵן לְשׁוֹן אֱלִים וְכוּ'" שמשמע שמתרפאים? ותיירץ, שעומדים במום ואחר כך מתרפאים. עולא הקשה מהכתוב בישעיהו: "בְּלַע הַמּוֹת לְנֶפֶשׁ" שלעתיד לבא אחר שהמתים חיים שוב אינם מתים. ובכתוב אחר נאמר: "כִּי הִנְעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוֹת וְכוּ"⁴²⁵, כשאדם ימות בן מאה שנה יאמרו הוא מתנער? אלא בישראל יחיו ולא ימותו, והנכרים שיעזרו יחיו ואחר כך ימותו. רב חסדא הקשה מהכתוב: "וְחִפְּרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה" ומשמע שלעתיד לבוא אורם יהא כהה. ונאמר: "וְהָיָה אוֹר הַלְבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְכוּ'"? אלא לימות המשיח כשיכלה השיעבוד, אור הלבנה יהיה כאור החמה. ולעתיד לבא וחפרה הלבנה ובושה החמה מרוב נגהם של צדיקים. ולשמואל שאמר שאין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שיעבוד גליות בלבד ושני הכתובים נאמרו לעולם הבא. כאן במחנה שכינה, "וְחִפְּרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה" מזיו השכינה, כאן במחנה הצדיקים. רבא הקשה שכתוב: "אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיהָ", כשמת בעל מום עומד וחי בעל מום. וכתוב "מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרָפֶא" שכשהוא מחיה מרפא את המחץ? אלא הקדוש ברוך הוא אמר מה שאני

423 פקידה היא משעה שהמלאך פוקד את הטיפה ומביאה לפני המקום לשאול מה תהא עליה, כמו שא' בפרק כל היר במסכת נדה, מיד נזרקה בו נשמה וחיות. רש"י.
424 משעת יצירה שנקרם כולו בבשר גידים ועצמות. רש"י.
425 זהו הפסוק הקודם ובכת"ל "ג זאת."

ממית אני מחיה, ולאחר כן מתרפא.

התורה "אז ישיר" מכאן לתחית המתים מן תנו רבנן, נאמר: "אני אָמִית וְאֶחֱיָה" הייתי אומר שתהא מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם

נוהג. ובא הכתוב "מִחְצָתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא" ואומר שכמו שמחיצה ורפואה הם באדם אחד אף מיתה וחיים באחד. מיכן תשובה לאומרים שאין תחית המתים מן התורה. ושנינו בברייתא, רבי מאיר אומר שלומדים את תחית המתים מן התורה מהכתוב: "אָז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" לא נאמר "שר" אלא "ישיר" לעתיד. כיוצא בדבר בכתוב ביהושע: "אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה", לא נאמר "בנה" אלא "יבנה". ושואלת הגמרא כיצד נסביר את הכתוב במלכים: "אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בַּיָּמָה לְכְמוֹשׁ שְׁקֶץ מוֹאֵב", אלא הכתוב מעלה עליו כאילו בנה. רבי יהושע בן לוי אמר, תחית המתים מן התורה מהכתוב בתהילים: "אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלֹךְ סֶלְה", לא נאמר "הילוך" אלא "יהלוך". ואמר רבי יהושע בן לוי מכאן גם לומדים שכל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא. אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן תחית המתים מן התורה מהכתוב בישעיהו: "קוֹל צְפִינָךְ נִשְׁאָו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ", לא נאמר "ירננו" אלא "ירננו". ואמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן שלומדים שכל הנביאים עתידים לומר שירה בקול אחד, מהכתוב: "קוֹל צְפִינָךְ נִשְׁאָו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ".

המונע הלכה מפי תלמיד כאילו אמר רב יהודה בשם רב, כל המונע הלכה מפי תלמיד, מללמדו, כאילו גוזלו מנחלת אבותיו, שנאמר: "תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית⁴²⁶. רב חנא בר ביזנא אמר בשם רבי שמעון חסידא, לומדים שכל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברים שבמעו אמו מקללים אותו, שנאמר: "מִנְעַ בְּרַ יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבִרְכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר". ואין לאום אלא עוברים שנאמר: "וְלְאוֹם מְלֹאם יֶאֱמָץ", ואין קבה אלא קללה, שנאמר "מָה אֶקֶב לֹא קֵבֵה אֵל". ואין בר אלא תורה, שנאמר "נִשְׁקוּ בְּרַ פֶּן יֶאֱנָף". עולא בר ישמעאל אומר מנקבים אותו ככברה, כתוב במשלי "יִקְבְּהוּ לְאוֹם", וכתוב במלכים: "וַיִּקֶּב חֵד בְּדִלְתּוֹ". ואמר אביי, כמו 'אוכלא דקצרי', כלי מנוקב של כובסים. ואמר רבא בשם רב ששת שאם למדו זוכה לברכות כיוסף, שנאמר: "וּבִרְכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר" "וַיֹּסֵף הוּא הַמְּשִׁבִיר". ואמר רב ששת שלומדים מהכתוב במשלי: "וַיִּמְרָה גַם הוּא יוֹרָא" שכל המלמד תורה בעולם הזה זוכה ומלמדה לעולם הבא⁴²⁷.

426 שכתוב "בראשית ברא" בשביל התורה שהיא ראשית, וישראל נקראו "ראשית תבואתה". רש"י.

427 מי שמרווה את תלמידו בדבר הלכה, גם הוא יורה לעולם הבא, לשון אחר ומרווה לשון מורה. רש"י.